

שיבוש

הבחירות
ממה צריך להיזהר?

זאלת

לשוויון וזכויות אדם

עו"ד איתי מק
ד"ר מיכל עברון יניב

אפריל 2026

שיבוש הבחירות ממה צריך להיזהר?

כתיבה

עו"ד איתי מק
ד"ר מיכל עברון יניב

עריכה

נילי אלכסנדרוביץ

עיצוב שער וטקסט

סטודיו עינהר

אפריל 2026

מבוא

מדינת ישראל בעיצומה של שנת בחירות כאשר היא מצויה לראשונה בתולדותיה תחת משטר שאינו דמוקרטי. כפי שהראה דו"ח של מכון זולת שפורסם בתחילת 2026, כללי המשחק שלפיהם התנהלו בעבר בחירות חופשיות והוגנות נשחקו, שומרי הסף מותקפים בקביעות ונחלשו, ומוסדות שאמורים להבטיח את תקינות ההליך הדמוקרטי נתונים ללחץ פוליטי מתמשך. שיבוש הבחירות איננו חשש תיאורטי אלא מערך פעולות מתהווה ושיטתי, שבמסגרתו הקואליציה נוקטת שורה של צעדים שמעניקים לה יתרון, תוך שמירה על מראית עין דמוקרטית. למעשה, שלל המהלכים הסמכותניים שהממשלה כבר נקטה בשלוש השנים האחרונות הצטברו ומכינים את השטח לשיבוש הבחירות.

דוגמה מרכזית לכך היא המאמצים הגוברים לצמצם את חופש הביטוי וההפגנה מאז כניסתו של השר לביטחון לאומי בן גביר לתפקידו לפני שלוש שנים. ההגבלות הדקוניות שהטילה המשטרה על השתתפות בהפגנות במהלך המלחמה עם איראן במרץ-אפריל 2026, שאכפה בניגוד לפסיקת בית המשפט העליון ותוך הפעלת אלימות מתפרצת נגד מפגינים, המחישו את מגוון האמצעים שהמשטרה בגלגולה הנוכחי עלולה לנקוט גם בבחירות הקרובות. על כן נדרשת תשומת לב מיוחדת לפוליטיזציה של גורמי אכיפה, כמו גם להמשך הפגיעה בעצמאות מערכת המשפט, למאמצים להטות את התקשורת, להפצת דיסאינפורמציה ולשימוש באלימות פוליטית לא רשמית, בעיקר נגד הציבור הערבי שנמצא במוקד מאמצי הדה-לגיטימציה וההדרה.

ישראל אינה יוצאת דופן. היא נסחפת בגל היסטורי רחב היקף המרחיק מדינות רבות מדפוסי התנהלות דמוקרטיים-ליברליים לעבר משטרים סמכותניים, ובעיקר סמכותניים-תחרותיים. פרקטיקה שכוחה במשטרים כאלה היא של שיבוש בחירות, ולא ביטולן: פגיעה שיטתית בהוגנות התחרות הרבה לפני יום הבחירות עצמו, כפי שקרה בעשור האחרון במדינות כגון ברזיל, ארצות הברית, טורקיה, פולין והונגריה. משטרים אלה משתמשים ב"ארגז כלים" שכולל, בין היתר, ערעור של אמון הציבור בבחירות, מתקפות על מערכת המשפט והתקשורת, הפללה והסתה נגד האופוזיציה, ניצול משאבי המדינה ולעתים גם עידוד או העלמת עין מאלימות פוליטית.

הבחירות הקרובות בישראל אינן עוד מערכת בחירות רגילה. הן עתידות להיות נקודת הכרעה באשר לעתיד המשטר בישראל: האם תעמיק ההידרדרות למשטר סמכותני מלא, או שתתחיל החזרה למסלול דמוקרטי. לנוכח מציאות זו, האחריות להבטחת בחירות חופשיות והוגנות אינה מונחת רק על כתפיהם של שופטי בית המשפט העליון, אלא מחייבת ערנות פוליטית, תקשורתית וציבורית חסרת תקדים.

שיבוש הבחירות: תוכנית העבודה של הממשלה

הצעדים שממשלת נתניהו עלולה לנקוט כדי להטות את הבחירות מפורטים להלן. חלקם מבוססים על מהלכים שהממשלה כבר נקטה בשלוש השנים האחרונות, שמהם ניתן ללמוד על שיטת הפעולה שלה. אחרים הם הערכה ביחס לפעולות אפשריות שלה לקראת הבחירות, על בסיס טקטיקות של משטרים סמכותניים-תחרותיים דומים.

1. איתי מק ומיכל עברון ניב, שינתה פניה: השלטון בישראל סמכותני-תחרותי, מכון זולת (ינואר 2026).

שימוש פוליטי במשטרה

אחת ההצלחות המרכזיות של ממשלת נתניהו הנוכחית בדרכה להפיכת המשטר בישראל לסמכותני-תחרותי היא השתלטות הדרג הפוליטי על המשטרה. המהלך החל מיד עם הקמתה, באמצעות שינוי פקודת המשטרה ומינויו של איתמר בן גביר לשר לביטחון לאומי, והרחבה חסרת תקדים של המעורבות הפוליטית בעבודת המשטרה. גם אחרי שבג"ץ ביטל חלק מסעיפי החוק שהעניקו לשר סמכויות ישירות בקביעת מדיניות החקירות, ההתערבות הפוליטית הוטמעה בפועל באמצעות שינוי כל שרשרת הפיקוד, ומינוי מפכ"ל הנתפס כנאמן אישית לשר. בין היתר, בשלוש השנים האחרונות נעשתה התערבות פוליטית שיטתית באכיפה המגבילה את חופש הביטוי וההפגנה. כך, בחסות המלחמה עם איראן במרץ-אפריל 2026, המשטרה לא רק השתיקה קולות של מחאה אזרחית לגיטימית, אלא ניסתה לייצר אפקט הרתעתי מולה (באמצעות הפעלת מכת"זיות, פרשים וכוחות יס"מ). ראייה נוספת להפיכת ההדרגתית של המשטרה לזרוע ביצועית למימוש מטרת המשטר ניכרת גם בהיעדר הטיפול בעבירות של שחיתות ציבורית ושל אלימות מטעמים אידיאולוגיים מצד עבריינים מהימין ומהימין הקיצוני, וכן בהחלת מדיניות מפלה, במיוחד כלפי הציבור הערבי - עד כדי פגיעה מתמשכת בעצמאות המשטרה ובעקרונות של שלטון החוק והדמוקרטיה. כל אלה מסמנים את הכוונות ואת מגוון הפעולות שתוכל המשטרה לנקוט בהקשר של הבחירות, כמפורט להלן:

- אכיפה בררנית נגד האופוזיציה והפללה ודה-לגיטימציה של פעילות פוליטית אופוזיציונית**

הפעלת סמכויות משטרה במכוון כלפי מפלגות, פעילים ומועמדים מהאופוזיציה וכלפי מובילי המחאה נגד הממשלה. הצגת מחאה, תעמולת בחירות או פעילות מפלגתית אופוזיציונית כעבירה פלילית או ביטחונית, באופן היוצר אפקט מצנן על השתתפות פוליטית.
- העלמת עין מאלימות, הטרדות ואיומים מצד פעילים וקבוצות מליציה המזוהים עם הממשלה**

אי-אכיפה או תגובה רפה לאלימות פוליטית, איומים, הפחדה והטרדה של פעילים, עיתונאים ובוחרים, כדי ליצור אווירה של פחד והרתעה מהשתתפות פוליטית.
- כשיטות ו"ביקורים" במטות מפלגות האופוזיציה, בתי מגורים ומשרדים של פעילי אופוזיציה**

חיפושים, החרמת שלטים, דגלים וציוד קמפיין, וזימונים לחקירות סרק בטענות עמומות של חשד להסתה או לתמיכה בטרור, הפוגעים ביכולת לנהל קמפיין פוליטי חופשי ואפקטיבי.
- הגבלת הפגנות ואירועים פוליטיים של האופוזיציה לקראת הבחירות**

שימוש ב"הערכות מצב" משטריות או בהנמקות ביטחוניות לא מבוססות כדי לאסור או להגביל מחאות ואירועים של האופוזיציה, תוך הפעלת שיקול דעת פוליטי במסווה של שמירה על הסדר הציבורי.
- פריסה מאיימת של כוחות משטרה סביב קלפיות ביום הבחירות**

הצבת שוטרים רבים בקרבת מוקדי הצבעה, שתיצור תחושת פחד והרתעה - במיוחד בקרבת קלפיות שעיקר המצביעים בהן ערבים.
- מבצעי אכיפה ביום הבחירות**

הצבת מחסומים, בדיקות כלי רכב ואכיפה מוגברת ביום הבחירות, במיוחד ביישובים ערביים ומעורבים או באזורי מגורים המזוהים עם האופוזיציה, באופן שיקשה על מצביעים להגיע בזמן לקלפיות ויוביל לדיכוי ההצבעה.

פגיעה בהשתתפות הפוליטית של הציבור הערבי

שימוש בשיח ביטחוני, בהנחיות ובהגבלות משטריות מחמירות כלפי יישובים, פעילים ומצביעים ערבים, באופן שייצור הרתעה, יקשה על ההצבעה ויקטין את שיעוריה. בנוסף, הכנת חוות דעת לא מבוססות נגד מועמדים ומפלגות של הציבור הערבי, כדי לסייע לממשלה בפסילתם.

הדהוד רטוריקה מסיתה של הממשלה

ביצוע פעולות אכיפה תוך הדהוד הצהרות לא מבוססות של חברי הממשלה ו"מכונת הרעל" בדבר איום ביטחוני, אנרכיה או טרור, כדי ליצור לגיטימציה ציבורית לפגיעה בזכויות לבחור ולהיבחר.

ערעור אמון הציבור בהוגנות הבחירות

שחיקת אמון הציבור בהוגנות הבחירות באמצעות פתיחה או איום בפתיחת חקירות סרק בטענות לזיופים, הונאות או שיבוש הבחירות, גם ללא תשתית ראייתית ממשית. חקירות מסוג זה, במיוחד כאשר הן ממוקדות באופן סלקטיבי ביישובים ערביים או כלפי פעילים פוליטיים מסוימים, ייצרו דה-לגיטימציה להליך ההצבעה ויערערו את הלגיטימיות של תוצאות הבחירות.

ניצול לרעה של סמכויות השב"כ

קיים חשש ממשי לניצול השב"כ לקידום אינטרסים פוליטיים בעקבות מינויו של דוד זיני, המקורב לנתניהו, לתפקיד הרגיש של ראש השב"כ. זהו מהלך מסוכן במיוחד נוכח סמכויותיו החריגות של השב"כ מכוח הוראות חוק שירות הביטחון הכללי משנת 2002, הכפיפות הישירה לראש הממשלה והגדרת התפקיד העמומה של הגנה על "סדרי המשטר", המאפשרים הפעלה של אמצעים מודיעיניים חודרניים גם בזירה האזרחית והפוליטית. זהו צומת משמעותי בהידרדרות המשטרית בישראל: הכנסת שיקולים פוליטיים לפעולתו של גוף בעל עוצמה כזו יוצרת פוטנציאל ממשי לדיכוי אופוזיציה, לפגיעה במחאה ציבורית ולערעור ההליך הדמוקרטי, במיוחד בתקופה בחירות. דוגמאות לכלים שיוכל השב"כ להפעיל בהקשר של הבחירות כוללות:

הרתעה, הפללה או איום בהפללה, ודיכוי פוליטי במסווה ביטחוני

שימוש בסמכויות השב"כ כדי לזמן, לחקור או להזהיר פעילים פוליטיים, מארגני מחאה ואנשי אופוזיציה ללא תשתית ראייתית מובהקת ולשם הרתעה פוליטית, בטענה של חשש ל"בטחון המדינה", "חתרנות" או חשש מעבירות עתידיות. זאת באופן היוצר אפקט מצנן על פעילות פוליטית לגיטימית.

הגבלת מחאה והפגנות

העברה של "הערכות ביטחוניות" לא מבוססות מהשב"כ למשטרה ולממשלה, שיצדיקו הגבלות חריגות על אירועים והפגנות נגד הממשלה והעומד בראשה. בין היתר, באמצעות שימוש בסמכות השב"כ לקבוע את סידורי האבטחה של ראש הממשלה ומוסדות שלטון.

מעקב ואיסוף מידע על יריבים פוליטיים של הממשלה והעומד בראשה

ניצול יכולות מודיעיניות וטכנולוגיות נרחבות לאיסוף מידע על נבחרים, מועמדים, פעילים וארגוני חברה אזרחית. זאת תוך פוטנציאל לשימוש לא חוקי או מאיים במידע זה, ובפרט הדלפתו לתקשורת כדי לפגוע בקמפיין של יריבים פוליטיים.

התערבות בשיח הציבורי וערעור אמון הציבור בהליך הבחירות

הדלפות מגמתיות או הצפת "מידע ביטחוני" עמום ולא מבוסס, כגון "מידע" על ניסיונות התערבות מצד גורמים בינלאומיים שלכאורה מממנים ומפעילים את האופוזיציה והחברה האזרחית בישראל. זאת כדי ליצור פחד, בלבול ודה-לגיטימציה של הליך הבחירות עצמו בקרב הציבור.

פגיעה בהשתתפות הפוליטית של הציבור הערבי

שימוש בשיח וב"מידע" ביטחוני לא מבוסס וכן בדיסאינפורמציה, התססה והפחדה כדי להצדיק פיקוח, חקירות או הגבלות חריגות על פעילות פוליטית ערבית בתקופת הבחירות, וכן כדי להצדיק פסילת מועמדים ורשימות המייצגים את הציבור הערבי ובכך לתרום לדיכוי הצבעה ולהחלשת כוחו האלקטורלי. זאת בנוסף לשימוש נתניהו ותומכיו במידע לא מבוסס מהשב"כ לצורך מסע דה-לגיטימציה נגד המפלגות הערביות כשותפות פוטנציאליות בקואליציה עתידית, למקרה שהקואליציה הנוכחית לא תשיג רוב.

החלשת בית המשפט העליון

פגיעה בעצמאות בית המשפט העליון היא אחד מהמהלכים המרכזיים במעבר למשטר סמכותני-תחרותי: הממשלה פועלת לשנות את כללי המשחק באמצעות חקיקה ומינויים שמחלישים את השופטים ומגבילים את יכולתם לבקר את השלטון על פי העיקרון המנחה של הפרדת רשויות, לצד סחבת במינוי שופטים חדשים והעברת המינוי של נציב תלונות הציבור על השופטים לידי שר המשפטים. במקביל, מופעלים קמפינים ציבוריים של הסתה ודה-לגיטימציה כלפי השופטים שמטרתם לערער את אמון הציבור, להרתיע את השופטים ולהחליש את מעמד בית המשפט כגורם עצמאי המגן על זכויות אדם ושלטון החוק. פגיעה זו מקבלת משמעות מיוחדת בהקשר הבחירות, שכן בית המשפט ממלא תפקיד קריטי בפיקוח על הוגנות ההליך, בהגנה על זכויות היסוד של בוחרים ומועמדים ובהתערבות במקרים של שימוש פסול במשאבי המדינה או פגיעה מהותית בשוויוניות הבחירות. להלן דוגמאות לאופנים שבהם החלשת מערכת המשפט משרתת את הממשלה בתקופת הבחירות:

צמצום ההגנה על הזכות לבחור ולהיבחר

פגיעה בעצמאות בית המשפט העליון תקל על קידום צעדים שיקשו על מועמדים, רשימות או קבוצות אוכלוסייה לממש את זכויותיהם לבחור ולהיבחר באמצעות פסילות, חסמים מנהליים או שינוי כללי משחק, ללא ביקורת שיפוטית אפקטיבית. כך למשל, קמפיין ההסתה והדיסאינפורמציה של שרי הממשלה ו"מכונת הרעל" לפיו השופטים אחראים לאסון השבעה באוקטובר ותומכים בטרור, נועד גם להקשות עליהם לבטל פסילת מועמדים ומפלגות של הציבור הערבי.

צמצום ההגנה מפני שינויים חפוזים בכללי הבחירות

החלשת בית המשפט העליון תקשה על ביקורת שיפוטית אפקטיבית על שינויי חקיקה או על מתן פרשנות חדשה לדין הקיים סמוך לבחירות לטובת הממשלה - בנושאים כגון אחוז החסימה, עילות פסילה וכללי תעמולה או מימון.

פגיעה ביכולת הביקורת על שימוש במשאבי המדינה

החלשת מערכת המשפט מקטינה את הסיכון המשפטי של הממשלה בשימושה בתקציבים, בפרסומים רשמיים, במינויים ובמנגנוני המדינה לצורכי קמפיין פוליטי. כך השלטון יכול להטות את התחרות באמצעות כוח המדינה, ללא חשש מהתערבות שיפוטית.

צמצום ההגנה מפני ניסיונות לשיבוש הבחירות באמצעות המשטרה והשב"כ

ההחלטה תמנע ביקורת שיפוטית אפקטיבית על ניסיונות הממשלה לשבש את הבחירות באמצעות המשטרה והשב"כ, ובפרט בכל הנוגע לחופש המחאה וההתארגנות הפוליטית (כמתואר לעיל).

ניהול קמפיין דיסאינפורמציה על שיבוש הבחירות

לנשיא בית המשפט העליון יש סמכות למנות שופטים לכהן כראשי ועדות הבחירות האזוריות, ובנוסף בית המשפט העליון ידון בערעור על תוצאות הבחירות. החלטתו תאפשר לממשלה לערער על תוצאות לא רצויות באמצעות טענות לא מבוססות על שיבוש, זיופים או "התערבות שיפוטית פסולה", ולצמצם את יכולת בית המשפט להגן על תוצאות הבחירות. במיוחד צפויה הממשלה להאשים בכך את נשיא בית המשפט העליון, שכבר כיום נמצא במוקד קמפיין ההסתה שלה.

רדיפת היועצת המשפטית לממשלה

רדיפת היועצת המשפטית לממשלה, גלי בהרב-מיארה, שמשמשת בתפקידה כאחת משומרי הסף המרכזיים בישראל, היא שלב משמעותי בהתקפה המכוונת על שלטון החוק במדינה. הממשלה, וראש הממשלה נתניהו, פעלו באמצעות קמפיין הסתה ודה-לגיטימציה כדי לקדם חקיקה שמטרתה להביא לפירוק סמכויותיה ולפגיעה בעצמאותה, וכן באמצעות ניסיונות הדחה שנמצאו בלתי חוקיים על ידי בג"ץ, ותוך עקיפת סמכותה גם לאחר פסילת ההדחה. כל זאת במטרה לצמצם את יכולת הפיקוח והאכיפה על שימוש פסול בכוח השלטון ובמשאבי המדינה לצרכים פוליטיים. בהקשר לבחירות, החלשת היועצת פוגעת בין היתר ביכולת למנוע תעמולה ממשלתית אסורה, שוחד, מינויים פוליטיים והפרות חוק. לכן, החלשתה היא אמצעי מהותי לשיבוש ההליך האלקטורלי, ליצירת יתרון מובנה לשלטון המכהן, ולפגיעה ביכולת האזרחים לממש באופן מלא את זכותם להשפיע על עתידם ועל גורל המדינה. ההשלכות המרכזיות של הרדיפה וההחלשה של היועצת המשפטית לממשלה בתקופת בחירות:

נטרול שומרת סף מרכזית של תקינות הבחירות

היועצת המשפטית לממשלה היא גורם מרכזי שאמור לאכוף את דיני הבחירות על הממשלה עצמה ולהתריע אם יופרו, וגם לקבוע הנחיות המפרשות את הדינים הרלוונטיים. רדיפה מתמשכת, דה-לגיטימציה או איום בהדחתה מחלישים את יכולתה לפעול, ומסירים בפועל את הבלם המרכזי מפני ניצול כוח השלטון לצרכים אלקטורליים.

הפיכת המנגנון המשלתי למכונת קמפיין והכשרת הפרת חוק שיטתית מצד הממשלה והשרים

כאשר הנחיות היועצת אינן זוכות לגיבוי פוליטי או ציבורי, שרים ומשרדי ממשלה מרשים לעצמם להפר בקלות איסורים מפורשים: תעמולה אסורה, שימוש במשאבי מדינה, חלוקת הטבות, מינויים פוליטיים והבטחות תקציביות ערב בחירות. וכך, רדיפת היועצת תאפשר טשטוש מכוון בין פעילות ממשלתית לגיטימית לפעילות מפלגתית. עבודת הממשלה תהפוך לפעילות תעמולה, עובדי מדינה יגויסו לקמפיין, והציבור יתקשה להבחין בין המדינה ומוסדותיה לבין מפלגת השלטון.

פתיחת דלת לאכיפה בררנית וחקירות סרק פוליטיות נגד מועמדים ומפלגות מהאופוזיציה

החלשת מנגנון הבקרה והסינון המשפטי שמפעילה היועצת יאפשר שימוש בכלי חקירה פליליים כדרך להתרעה פוליטית. עצם פתיחת החקירה ללא תשתית ראייתית ומשפטית יפגע במועמדים, ישבש קמפיינים וייצור פחד מהשתתפות פוליטית. רדיפת היועצת תאפשר אכיפה בררנית: החמרה כלפי האופוזיציה ומיעוטים, לצד הימנעות מחקירת עבירות, הסתה ושחיתות מצד גורמים בממשלה ובקואליציה ותומכיהם במהלך תקופת הבחירות.

קביעת עובדות בלתי הפיכות בזמן אמת ושיתוק מערך הייעוץ המשפטי כולו

מתקפה על סמכות היועצת תפגע ביכולתה להתערב במהירות בסוגיות דחופות במהלך מערכת הבחירות, ותאפשר לממשלה לקבוע עובדות בשטח - תקציבים, מינויים והסכמים - עוד לפני ביקורת משפטית. בנוסף, רדיפת היועצת מקרינה על כלל היועצים המשפטיים בשירות הציבורי שכפופים לה מקצועית, ויוצרת אפקט מצנן שבו יועצים יימנעו מלהתריע או לבלום הפרות חוק מחשש לפגיעה במעמדם ובפרנסתם. אף אם היועצת המשפטית לממשלה והיועצים המשפטיים יתריעו על אי חוקיות, בית המשפט העליון יתקשה להתמודד עם הצפה של מהלכים לא חוקיים בלוח הזמנים הקצר עד הבחירות.

פגיעה בזכות להתמודד ולהיבחר

החלשת היועצת תקל על פסילת מועמדים ורשימות ללא תשתית עובדתית ומשפטית מוצקה, במיוחד של מפלגות ומועמדים המייצגים את הציבור הערבי. חוות הדעת של היועצת המתנגדות לפסילה של מועמדים ורשימות מהאופוזיציה ישמשו את הממשלה כדי לטעון שהיא בעצמה תומכת טרור, ומנסה לשבש את הבחירות ולקבוע את תוצאותיהן.

ערעור אמון הציבור בתקינות הבחירות

הצגת היועצת כגורם פוליטי, עוין או "משבש בחירות", מחלישה את האמון בכך שקיימים כללים אחידים והוגנים לכל השחקנים הפוליטיים, ויהיה קל יותר לערער בדיעבד על תוצאות הבחירות באמצעות טענות לא מבוססות על זיוף ושיבוש.

שליטה בשירות הציבורי ובחברות הממשלתיות

למנגנוני השחיתות שנמצאים בבסיסם של משטרים סמכותניים-תחרותיים מתלווה דרך קבע השתלטות ממשלתית על השירות הציבורי והחברות הממשלתיות. זוהי פרקטיקה שחותרת לפרק את עקרונות המקצועיות והממלכתיות ולהכפיף אותם לנאמנות פוליטית. הממשלה בישראל קידמה שינויים מבניים וחקיקתיים והחלטות מנהליות שמחלישים את עצמאות הדרג המקצועי ואת מעמד הייעוץ המשפטי במשרדים, והרחיבה את השליטה הישירה של ראש הממשלה והשרים בעבודת המשרדים ובחברות הממשלתיות. במקביל גבר גם השימוש במינויים פוליטיים לתפקידי מפתח, כולל לראשות שירות המדינה, תוך עקיפה של מנגנוני סינון מקצועיים והליכי מינוי תקינים, והופעלו לחצים על בעלי תפקידים שנתפסו כלא נאמנים עד כדי הדחה או התפטרות כפויה. שליטה במינויים ובתקציבים ותגמול מקורבים פוגעים ביכולת השירות הציבורי לפעול לטובת האינטרס הציבורי. כך נפגעים הפיקוח והבקרה הפנימיים, והשחיתות וחוסר היעילות גוברים.

לתהליך הפוליטיזציה שמרכז את הכוח של השירות הציבורי בידי הממשלה יש מחיר כבד בכל הנוגע לשוויון ולשלטון החוק גם במערכת הבחירות, כפי שמפורט להלן:

גיוס שיטתי של משאבי המדינה לטובת קמפיין הממשלה

שימוש בתקציבים ציבוריים, מערכי דוברות, פרסומים רשמיים, קמפיינים של חברות ממשלתיות, אירועים ממלכתיים ופעילות הסברה ממשלתית לקידום מסרים פוליטיים מובהקים; פרסום סלקטיבי ומניפולטיבי של נתונים, דו"חות ו"הישגים" ממשלתיים; והצפת השיח הציבורי בהודעות רשמיות המשתיקות ביקורת. כל אלה יעניקו לשלטון יתרון מובנה שאינו עומד לרשות מתחריו מהאופוזיציה, תוך פגיעה בעקרון השוויון בבחירות.

מתן הבטחות תקציביות ללא בקרה מקצועית ומשפטית

מתן הבטחות או הצהרות על רפורמות, תוכניות, מענקים, תקציבים והטבות בסמיכות לבחירות, ובהן הבטחות לתמיכות ופרויקטים ייעודיים לקהלים, רשויות או מגזרים שמזוהים פוליטית עם הממשלה, תוך יצירת תלות בין הצבעה בבחירות לבין קבלת מלוא התקציבים שהובטחו. כמו כן, שימוש בדיונים, הצהרות והדלפות על תקציבים עתידיים לצורכי תעמולה, עוד בטרם התקבלו אישורים מקצועיים או משפטיים, כדי להשפיע על דעת הקהל ערב הבחירות.

שימוש בתקציבים ובשירותים ציבוריים ככלי פוליטי

זירוז היתרים, העברת תקציבים ומתן שירותים לקהלים שמזוהים פוליטית עם הממשלה, ולעומתם עיכוב או איום בעיכוב של שירותים, תקציבים, תמיכות והעברות לרשויות או לארגונים המזוהים עם האופוזיציה - לשם הפעלת לחץ אלקטורלי והטיית התחרות.

הפיכת עובדי מדינה לכלי פוליטי

הפעלת לחץ ישיר או עקיף על עובדי ציבור לפעול לפי אינטרסים פוליטיים; גיוסם לפעילות קמפיין סמויה; יצירת ציפייה לנאמנות פוליטית כתנאי לקידום ולהמשך העסקה; מתן הבטחות מפורשות או משתמעות למשרות בשירות הציבורי, בחברות ממשלתיות ובתאגידים סטטוטוריים לפעילים ולתומכים, בתמורה לתמיכה פוליטית או אלקטורלית; בנוסף, עובדי ציבור שיחששו מהדחה, מפגיעה תעסוקתית או מהליכים משמעותיים יימנעו מאכיפת החוק ומדיווח על הפרתו בתקופת הבחירות.

שיתוק והחלשת מנגנוני בקרה ואכיפה פנימיים

פגיעה בנציבות שירות המדינה, במבקרי פנים וביועצים משפטיים והחלשתם יובילו לכך שהפרות דיני הבחירות לא ייבלמו בזמן אמת, ועד שידווחו לגורמים הרלוונטיים ולציבור כבר לא יתאפשר לתת מענה אפקטיבי.

אכיפה בררנית של דיני הבחירות והמשמעת

החמרה כלפי עובדים ורשויות המזוהים עם האופוזיציה, לצד סלחנות או העלמת עין מהפרות מצד גורמים המזוהים עם הממשלה.

שימוש פסול במאגרי מידע ממשלתיים לצורך טירגוט בקמפיין הבחירות

ניצול גישה למידע על אזרחים לצורך מיקוד מסרים פוליטיים, כדי לבלבל בוחרים, להשפיע על החלטות הצבעה או להרתיע מהשתתפות בבחירות, ויצירת תלות או הפעלת לחץ עקיף על בוחרים.

הפעלת חברות ממשלתיות כזרוע אלקטורלית סמויה

שימוש בחברות ממשלתיות להעברת משאבים, מינויים, קמפיינים פוליטיים ובמיוחד כמאגרי בוחרים (העובדים ובני משפחותיהם), וביצוע פעילות "חברתית" עם מסר פוליטי.

פגיעה בניטרליות התפעולית ביום הבחירות

כשלים מכוונים או תוצר של פוליטיזציה בתחבורה, בנגישות, במערכות מידע ובשירותים חיוניים אחרים שיקשו על מימוש זכות ההצבעה, במיוחד בקרב אוכלוסיות מוחלשות ומיעוטים.

שיבוש באמצעות התקשורת, הרשתות החברתיות ודיסאינפורמציה

פגיעה בתקשורת החופשית היא אחד מהכלים השימושיים ביותר בביסוס משטר סמכותני-תחרותי בישראל וברחבי העולם. בזמן שנשמרת מראית עין של פלורליזם, המרחב לביקורת אפקטיבית על השלטון הולך ומצטמצם בהתמדה. הממשלה בישראל פועלת בשנים האחרונות להחלשת גופי תקשורת ביקורתיים באמצעות חקיקה, איזמים רגולטוריים, פגיעה בתקציבים וניסיונות להשפיע על מנגנוני מינויים. במקביל ניתנה לגיטימציה מוצהרת והוענקה עדיפות בתקצוב ממשלתי לגופי תקשורת אוהדים, תוך יצירת הבחנה בין תקשורת "נאמנה" לתקשורת "עוינת", והצגת עיתונאים וכלי תקשורת ביקורתיים כאויבי הציבור.

לצד זאת יש שימוש שיטתי בדיסאינפורמציה, הסתה, הפחדה ותביעות לשון הרע, שמטרתן לערער את אמון הציבור במוסדות המדינה, לבטל את יכולתו להבחין בין אמת לשקר ולפגוע באמון בהליך הדמוקרטי ובבחירות. השילוב של עיתונות חופשית מוחלשת והפצת מידע מטעה הוא קטלני, שכן הוא משבש מאוד את יכולת הציבור לבחון את ביצועי השלטון על בסיס מידע זמין ואמין.

להלן דוגמאות לאופנים שבהם הפגיעה בתקשורת החופשית והחלשתה יכולות להשפיע על הבחירות:

שליטה בסדר היום התקשורתי, הגבלת הגישה לזירה התקשורתית והשתקת ביקורת

שליטה בסדר היום התקשורתי והצפתו במסרים פרו-שלטוניים; דרישה מצד הממשלה להדרה שיטתית של מועמדי אופוזיציה מהתקשורת, או לסיקור עוין, צמצום זמן מסך והצגת מועמדי האופוזיציה כבלתי לגיטימיים או מסוכנים; הפעלת לחץ רגולטורי או כלכלי על כלי תקשורת ביקורתיים שמעניקים במה לאופוזיציה; והשתקת ביקורת, תחקירים ודיווחים על כשלי הממשלה והפרות של דיני בחירות באמצעות לחצים רגולטוריים, תקציביים ומשפטיים, איזמים והגשת תביעות לשון הרע נגד כלי תקשורת ועיתונאים ביקורתיים.

דה-לגיטימציה כלפי גופי תקשורת ועיתונאים ביקורתיים

הצגת גופי תקשורת ועיתונאים ביקורתיים כבוגדים במדינת ישראל, וכמי שמאיימים על ביטחונה ושרידותה כאומה יהודית ודמוקרטית. נרמול שיח של דה-לגיטימציה כלפי עיתונאים וגופי תקשורת שיפגע ביכולתם לסקר את מערכת הבחירות באופן חופשי, והחרפה של האיזמים והתקיפות הפיזיות כלפיהם ככל שנתקרב ליום הבחירות.

דיסאינפורמציה שיטתית בתקשורת וברשתות החברתיות

הפצת מידע כוזב, מטעה או מסולף על מועמדים ורשימות, על ועדת הבחירות המרכזית ועל הליך ההצבעה עצמו, כדי לבלבל בוחרים, להשפיע על החלטות הצבעה או להרתיע מהשתתפות בבחירות. הצפת המרחב הציבורי בתיאורים קונספירציה על זיופים, גניבת בחירות או "דיפ-סטייט" במטרה להטיל ספק מראש בלגיטימיות ההליך ותוצאותיו ובהצלחות של האופוזיציה.

שימוש לא שקוף ברשתות החברתיות לצורך תעמולה

הפעלה של רשתות בוטים, חשבונות פיקטיביים וקמפיינים מתוזמנים ליצירת מצג שווא של תמיכת רוב הציבור בממשלה, ולצורך השתקת ביקורת והקצנת השיח הפוליטי. הפצת תכנים ממומנים, קמפיינים ו"ידיעות" במסווה של דיווח חדשותי או תוכן גולשים, תוך עקיפת כללי שקיפות ומימון בחירות.

פגיעה ביכולת של נציגים ומפלגות ערביות להגיע לציבור

הדרה שיטתית של קולות ערביים מהתקשורת בשפה העברית, וכן הסתה ודה-לגיטימציה לגופי תקשורת שיתנו להם במה. צמצום חשיפה תקשורתית, חסימות ברשתות חברתיות, והטלת מגבלות לא שוויוניות על קמפיינים פוליטיים של מועמדים ומפלגות המייצגים את הציבור הערבי. פגיעה בחופשיות הדיון בתקשורת בערבית באמצעות רגולציה, פיקוח, הפחדה ואיומים בסנקציות כלכליות.

קמפיין בתקשורת וברשתות החברתיות הממוקד בציבור הערבי

הצגת אזרחים ערבים, נבחרים ומפלגותיהם כאיום ביטחוני, כגורמים חתרניים או תומכי טרור, כדי לערער על עצם הלגיטימיות של השתתפותם בבחירות ולהכשיר פגיעה בזכויות פוליטיות שלהם. הפצת טענות שקריות על זיופי בחירות ביישובים ערביים, באופן הפוגע בלגיטימיות ההצבעה הערבית ומכשיר צעדי אכיפה, פסילה או הרתעה. קידום נרטיבים שלפיהם "הקול הערבי ממילא לא נספר" או שהשתתפות פוליטית ערבית היא חסרת משמעות, כדי לדכא הצבעה ולהביא לייאוש פוליטי.

דיפת מועמדים ומפלגות מהאופוזיציה

מטרה מובהקת ובעלת חשיבות יתרה במשטרים סמכותניים-תחרותיים היא החלשה שיטתית של האופוזיציה. אמנם האופוזיציה קיימת באופן פורמלי, אבל מרחב התמרון שלה קטן ומונע תחרות יעילה והוגנת על השלטון. בהתאם, גם בישראל הממשלה פועלת לצמצם את מרחב הפעולה של מפלגות, נבחרים ציבור ופעילים פוליטיים מהאופוזיציה: היא מנסה להגביל בחקיקה את עצם יכולתם של שחקנים פוליטיים להתחרות; עושה שימוש סלקטיבי בכלי אכיפה; ומציגה את האופוזיציה ותומכיה כאויבים-מבית או כסוכנים זרים, כדי לאפשר ולהצדיק פעולות אכיפה חריגות ולהרתיע ולצמצם פעילות אזרחית ופוליטית ביקורתית. בהקשר זה מתמקדת הממשלה במיוחד בפסילת רשימות ומועמדים ערבים על ידי תיוגם כגורמים עוינים ותוך הטלת דופי בלגיטימציה שלהם. התנהלות זאת עלולה לגבור עוד יותר לקראת הבחירות, ומטרתה אחת - להחליש את כוחה האלקטורלי של האופוזיציה, ולמנוע ממנה להקים קואליציה חלופית לאחר הבחירות. דוגמאות לצעדים נגד מועמדים מהאופוזיציה ובמיוחד נגד מפלגות ומועמדים מן הציבור הערבי כוללות:

הרחבה פרשנית של עבירות ביטוי והפלת פעילות פוליטית

שימוש בעבירות הסתה, תמיכה בטרור או עבירות סדר ציבורי, תוך החלת פרשנות מרחיבה גם על ביטוי פוליטי לגיטימי של מועמדים ומפלגות אופוזיציה; הגשת תלונות סרק מטעם הממשלה ותומכיה במטרה להביא לפתיחה בחקירות או בהליכים פליליים באופן שייצור אפקט מצנן, יסיט משאבים ויערער את הלגיטימיות הציבורית של המתמודדים מהאופוזיציה.

הפחדה והרתעה באמצעות מסרים רשמיים ולא רשמיים

איומים והתבטאויות של שרים, ח"כים מהקואליציה ומקורבים להם, באופן מפורש או מרומז, על מעקב, ענישה או "טיפול" במועמדים ופעילים מהאופוזיציה; איומים מפורשים ורמיזות בדבר השלכות תעסוקתיות או אישיות אחרות; נקיטת צעדים משמעותיים במקומות עבודה, במוסדות חינוך ובאקדמיה נגד פעילים מהאופוזיציה, וכן הפעלת לחצים כלכליים או איום בשלילת תקציבים כלפי מי שמעסיק פעילי אופוזיציה; הכל כדי ליצור אווירה של פחד ובלבול, ולשכנע מועמדים לפרוש ואזרחים לא לעסוק בפעילות פוליטית בתקופת הבחירות.

פגיעה בארגון ובקמפיין של האופוזיציה

הטלת מגבלות על כינוסים, הפגנות ואירועי בחירות של האופוזיציה; קביעת תנאים דרקוניים לקיום אירועים או ביטולם ברגע האחרון מטעמי ביטחון או סדר ציבורי, או הטלת קנסות בדיעבד; וכן עיכובים ומעצרי שווא של פעילים ומועמדים. צעדים אלה יפגעו ביכולת לגייס תמיכה, להניע מצביעים ולנהל קמפיין אפקטיבי.

שימוש במנגנונים לפסילת מועמדים ורשימות

קידום או איום בפסילת מועמדים ורשימות באמצעות האשמות סרק. גם כאשר הפסילות אינן מתמשות, עצם ההליך מסיט את השיח מהמצע הפוליטי להתגוננות משפטית, ומשמש לדה-לגיטימציה וככלי הרתעתי כלפי מועמדי האופוזיציה, ובמיוחד מועמדים מהציבור הערבי.

פגיעה מכוונת בדמויות מפתח בחברה הערבית

נקיטת הליכי סרק פליליים נגד נבחר ציבור, ראשי רשויות מקומיות, אנשי חינוך, עיתונאים, פעילים חברתיים ומשפיעני דעת קהל בציבור הערבי, תוך הצגתם כמי שפועלים בניגוד לחוק או מסיתים. זאת כדי להחליש את היכולת להתארגנות פוליטית, הסברה והנעת מצביעים, ויצירת ואקום מנהיגותי דווקא בתקופת בחירות.

יצירת אפקט מצנן באמצעות מסגור והצבעה והפעילות הפוליטית של ערבים בבחירות כסיכון אישי משמעותי

הטמעת מסר ציבורי שלפיו עצם ההשתתפות הפוליטית של אזרחים ערבים - ובכלל זה התמודדות והצבעה בבחירות או מעורבות בקמפיין הפוליטי - עלול לחשוף את הפרט להשלכות שליליות כגון פיטורים, הליכים משמעתיים, מעקב, חקירות או פגיעה בביטחון האישי. מסר זה נשען על ניסיון מצטבר של ענישה, השתקה ואכיפה בתקופת המלחמה בעזה, ומשמש כהרתעה אפקטיבית גם בהקשר של הבחירות.

אלימות פוליטית מצד קבוצות מיליציה הקשורות לממשלה ולחברי קואליציה

האלימות הפוליטית מצד מיליציות ותומכי שלטון אינה תופעה מקרית. זהו תהליך שהלך והעמיק תחת ממשלות נתניהו, יחד עם שחיקה מתמשכת של מוסדות אכיפת החוק והנורמליזציה של הסתה ודה-לגיטימציה נגד יריבים פוליטיים. השיח הזה התלווה העלמת עין ולעתים עידוד בשימוש באלימות כלפי מפגינים, פעילי ארגונים אזרחיים ונבחר אופוזיציה. אלו הפכו בהדרגה לכלי לגיטימי במאבק על השלטון. ההצטיידות רחבת ההיקף בכלי נשק והטשטוש בין אכיפה ממלכתית ל"אכיפה עממית" החמירה את המצב מאוד.

נסיבות אלה מאפשרות להתארגנויות אלימות לשמש זרוע לא רשמית לשיבוש הבחירות - בין היתר על ידי הפחדת מצביעים, הטרדת פעילים ושיבוש אירועים פוליטיים, והן עלולות לפגוע באופן ישיר בזכות לבחור ולהיבחר, כמפורט להלן:

הפעלת אלימות והפחדה חוץ-ממסדית כזרוע משלימה של השלטון

שימוש במיליציות, פעילי ימין קיצוני ו"משמרות אזרחיים" המזוהים עם הממשלה וחברי הקואליציה לשם אלימות פיזית, איומים, מעקבים והטרדות מתמשכות נגד פעילים, מועמדים, מתנדבים, עיתונאים, בוחרים ועובדי קלפיות - זאת במטרה לייאש, לשתק ולהרחיק אזרחים מהשתתפות פוליטית, ותוך העלמת עין שיטתית של המשטרה. אין צורך שהאלימות תהיה רחבת היקף, אלא די ביצירת תחושה מתמשכת של סכנה אישית כדי להרתיע ולפגוע במוטיבציה להשתתף בקשת רחבה של פעילויות פוליטיות ואזרחיות.

נוכחות מאיימת סביב קלפיות ביום הבחירות

פריסה של מיליציות ופעילים אלימים או חמושים בסמוך לקלפיות, בעיקר ביישובים ערביים ובאזורי תמיכה באופוזיציה, תוך יצירת אווירת פחד והרתעה. השילוב בין מיליציות ופעילים אלימים לבין נוכחות משטרתית מוגברת עלול לדכא באופן משמעותי את ההצבעה.

שיבוש הקמפיין של האופוזיציה באמצעים אלימים

תקיפת מטות בחירות, השחתת ציוד קמפיין, קריעת שלטים, פיזור אלים של כנסים ואירועים פוליטיים והטרדת פעילים ומתנדבים. פעולות אלו פוגעות ביכולת האופוזיציה לנהל קמפיין אפקטיבי, לגייס תומכים ולהניע מצביעים.

מתן רוח גבית מהמשלה ומחברי הכנסת מהקואליציה לאלימות

דה-לגיטימציה מתמשכת של האופוזיציה, הציבור הערבי, עיתונאים וארגוני חברה אזרחית באמצעות שיח של "אויבים מבפנים", "חתרנות" ו"איום ביטחוני". רטוריקה כזאת מאפשרת ומעודדת אלימות מצד תומכים קיצוניים של המשלה.

טשטוש אחריות והכחשה ממסדית

הצגת האלימות כאירועים "מקומיים", "ספונטניים", "עימותים הדדיים", "תגובה אזרחית לגיטימית" או כפעילות של "קומץ" אנשים, תוך סירוב לראות בה דפוס שיטתי. הכחשה זו מאפשרת להמשיך את השימוש של המשלה באלימות כמכשיר פוליטי אפקטיבי לשיבוש הבחירות, מבלי להודות בכך בגלוי ולקחת עליה אחריות.

סיכום

הבחירות הקרובות הן מכריעות יותר מאי פעם, וחשיבותן לעתידה של מדינת ישראל קריטית. משטרים סמכותניים-תחרותיים, ובהם המשטר בישראל כיום, פועלים בשיטתיות כדי לנטוע תחושה של סכנה ולסמן את האויבים המאיימים על עתיד האומה, ועושים זאת ביתר שאת כאשר עתיד המשטר עומד למבחן בקלפיות. בישראל קיים חשש נוסף של שימוש בעילות ביטחוניות להשתקה ולמניעת פעילות אזרחית ואף חשש משימור או יצירה של מצב מלחמתי לצורך הימנעות מבחירות. לכן, כדי למנוע את שיבוש הבחירות נדרשות ערנות ודריכות רבות מבעבר מצד גופי התקשורת, השירות הציבורי, ארגוני החברה האזרחית - וגם מצד הציבור בכללותו.

האויב הגדול ביותר של הדמוקרטיה הוא אובדן האמון בה ותחושות הייאוש, האין-אונים וקבלת הגזירה. עם זאת, כפי שהוכח שוב ושוב, החברה האזרחית בישראל היא איתנה ופרואקטיבית: אין דוגמאות רבות בעולם להפגנות כמו של תומכי האופוזיציה בישראל שהתקיימו בהיקפים וברציפות לאורך מספר שנים. מכאן שהאתגר המרכזי הוא לשמר את מעורבות האזרחים ואת אמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים.

לבסוף, אף אם הבחירות יתקיימו במועדן והאופוזיציה תצליח להקים ממשלה, גם אז יש לצפות ליצירת נרטיב שקרי מצד המשלה הנוכחית שמערער על תוצאות הבחירות, להפעלת לחצים על ועדת הבחירות המרכזית, ולליבוי תומכיה בתגובה להפסד בבחירות. המשטר הסמכותני-תחרותי לא יעלם מעצמו, אלא המשלה החדשה שתקום תצטרך לנקוט שורה ארוכה של צעדים כדי להחזיר את ישראל למסלול הדמוקרטי.